

[B] **REISLUST EN OMZIEN. EEN KEUZE UIT
VROOMKONINGS DICHTWERK**

Op enigszins bittere toon vroeg Peter Nijssen, redacteur van *De Arbeiderspers*, zich eind 2008 bij de presentatie van de ruim 500 pagina's dikke verzamelbundel *Ommezien. Gedichten 2008-1983* van Victor Vroomkoning af, waarom zijn fondsddichter niet bij de tien genomineerden zat om Driek van Wissen vier jaar lang op te volgen als de Nederlandse Dichter des Vaderlands. Vroomkoning voldoet in ieder geval uitstekend aan alle criteria die de jury noemde, behalve misschien aan het criterium "meer dan gemiddeld bekend bij het publiek" (wat dat dan ook is; en al kun je je afvragen of Erik Menkveld of Tsead Bruinja wél bekender zijn). Nu bij gelegenheid van de zeventigste verjaardag van Vroomkoning een royale keuze is verschenen uit het eerder verschenen werk, aangevuld met zestig nieuwe gedichten en voorbeeldig vormgegeven door Steven van der Gaauw, kan het soortelijk gewicht van wat Victor Vroomkoning in vijftientig jaar en in dertien bundels publiceerde bepaald worden.

Victor Vroomkoning, pseudoniem van Walter van de Laar (Boxtel, 1938), ontving in 2006 de Karel de Grote-prijs, een Nijmeegs feestje waar de toenmalige burgemeester Guusje ter Horst schitterde door afwezigheid en de plaatsvervangende wethouder

begon met een verkeerde laudatio-tekst. Niet die Nijmeegse flater wist voor Vroomkoning de meeste publiciteit te genereren, maar een publicatie van zijn hand — onder een *ander* pseudoniem welteverstaan. In 1997 verscheen de bundel *Lippendienst*. Een hooggehakte, halfblote dienstmeid met latex voorschoot op het omslag had nog altijd de oude Pavlov-uitwerking: het literaire wereldje wilde dolgraag weten welke ongenaakbare en geile meid zich verborg achter het pseudoniem Stella Napels. Of Vroomkoning/Van de Laar met zijn stunt zijn dichterschap veel goed heeft gedaan, kan nu binnen de context van zijn poëzie bekeken worden: van de vierenveertig gedichten uit *Lippendienst* zijn er in *Ommezien* vierendertig opgenomen, en er zijn er nog twee bijgekomen die hij elders onder de naam Stella Napels publiceerde. Dat aantal is — knieval voor de publiciteitsstunt? — veel te hoog, want *Lippendienst* is bepaald niet Vroomkonings sterkste bundel. Je ziet er de cerebrale dichter aan het werk die geen woord zijn dubbelzinnigheid wil ontnemen, een dichter die zijn vak kent maar die niet beseft dat zijn rederijkerskunstje van consequent volgehouden wisseling van genderperspectief als een kerstbal versplintert, zodra je er even tegenaan duwt:

Gekokerd, naar de navel
uitgesneden, loop ik
spitsnaalden voor mijn
heer. Wijs- en middelvinger
trekken sigaretten in mijn
vuurmond af, zo heet hij dat.

De staccato-verzen van *Lippendienst* ratelen het ene oor in en het andere uit, en wie dat niet beseftte toen de bundel uitkwam, zal het contrast met de poëzie in Vroomkonings andere bundels nu niet ontgaan. Met name in de jongste afdeling van *Ommezien*, getiteld *Reislust* en in feite dus Vroomkonings nieuwste bundel, staan enkele gedichten van een sublieme melancholie. *Aan een graf* is een van de langste gedichten die Victor Vroomkoning ooit schreef en des te bewonderenswaardiger omdat hij de toon zo schitterend weet vol te houden. Het is een mijmering over een graf zonder naam, die de cirkelgang van het leven weet op te roepen in tal van onnadrukkelijke maar bijzonder suggestieve details. De tweede strofe:

Je ontwaakte, je zag in:
wat 's nachts verschijnt
verdwijnt in licht. Muggen
dansten, een hek piepte,
cipressen zuchtten, niets
om je druk over te maken,
er speelden kinderen haasje-
over, de zoden waren
als altijd van vredig gras.

En het einde van heel die levensgang “dood als je soms was in dit/ nooit en nergens waar niets/ was wat het leek en niets/ leek wat het was”, is het besef dat het leven eindigt op het moment dat je uiteindelijk samenvalt met wie je in werkelijkheid bent:

Toen sloeg het gelukkig
noodlot toe. Versteend in
herinnering verdween je
uit het heden. O prachtig
toen. Je kunt daar wezen
bij het graf met je naam.

In een kwarteeuw dichterschap is Victor Vroomkoning zijn grote thema's trouw gebleven: getroubleerde man-vrouwverhoudingen, de cyclus van groei, zichzelf herkennen in het kind, fysieke aftakeling en dood, de breuken die in elk leven verdriet oproepen maar ook de onafwendbare aanwezigheid van het verleden in het nu. De verloren geliefde is er opnieuw in de jongste afdeling, en ook een nieuwe, niet te binden geliefde, en uiteraard duiken de al vaak bezongen ouders weer op, want Vroomkong wist al in *Ijsbeerbestaan* (1999):

Sparen doe ik jullie sinds
mijn eerste regel. Krijg ik
ooit genoeg van jullie levens?

Maar terwijl ritme, metrum en de “vleselijke” metaforen herkenbaar Vroomkoning blijven, is er een berusting bijgekomen die in de oudere, zoveel rustelozer poëzie zelden opdook. Opmerkelijk overigens is dat die berusting de plaats schijnt ingenomen te hebben van de oude mannen-mompeltoon — vrouw weg, kinderen te wild en de mannelijkheid die niet meer wil — die uit

sommige van de gedichten uit de latere bundels opklonk. Naar onderwerpen is het palet van Vroomkoning met de jongste afdeling gedichten ook duidelijk breder geworden. Uit de keurig verzorgde “aantekeningen” valt af te leiden dat dat ook te maken heeft met het groeiend aantal gedichten dat in opdracht is geschreven, bijvoorbeeld als stadsdichter van Nijmegen, voor het christelijk tijdschrift *Liter* of voor een zogenaamd “eenzame uitvaart” van een onbekende verdrinkene. Een enkel gedicht vraagt van de lezer te veel kennis van lokale omstandigheden om goed inzichtelijk te kunnen zijn, of ontstijgt niet de anekdote, zoals *Museumbezoek* waarin wordt beschreven hoe een 65-plusser met zijn jongere geliefde een museum aandoet — al is er op zich niets mis met die anekdote, ze is fraai genoeg verwoord. Maar het allerbeste van Victor Vroomkoning zingt zich los van het lokale, het tijdelijke, de anekdote. *Reislust* is zo'n gedicht. Het is het titelgedicht van de jongste afdeling — een opmerkelijke titel voor het werk van een dichter die nauwelijks een stap zet buiten zijn Nijmeegse biotoop en een strand aan de Golf van Biskaje. Maar *Reislust* moet dan ook niet in zijn letterlijke betekenis van “begeerte om te reizen” worden begrepen:

Je reist, verlaat het eigene, ontwaart je vrees
voor het onvertrouwde. Alles is oefening
leren oude wijze Grieken. Kwestie van
zelfbeheersing, zo versta je.

Je hoeft er land noch deur voor uit, het vreemde
verschrikt het diepst nog in jezelf. Kwestie van
zelfkennis, zo begrijp je.

Je huilt als je over de allernaaste heen
gebogen de ander ontmoet, jezelf verliest,
de kleine dood vindt.

Reizen is aanvaarden, elke tocht een oefening
voor je vaart naar het schimmenrijk, een door-
gronden van je angst voor de aan jou gelijke,
voor de uiteindelijke u.

De Franse filosoof Alain Badiou, die zich
aanstekelijk boos kan maken op alles wat riekt naar
postmodernisme (en in het bijzonder bio-ethiek,
ethisch nihilisme en cultuurrelativisme) schrijft in

zijn *L'éthique; Essai sur la conscience du Mal*:
“De waarheid is dat we in de context van een
a-religieus denken dat werkelijk voeling houdt
met de waarheden van onze tijd, de hele ethische
prediking over het ‘erkennen van de ander’
simpelweg overboord moeten gooien. Want de
echte vraag, een ongelooflijk moeilijke vraag, is
eerder die naar het *erkennen van het Zelfde*.” Dit is
een pleidooi voor een waarheid voorbij het modieuze,
voorbij het lokale, voorbij het relativiserende. En dat
is ook waarnaar Victor Vroomkoning in *Reislust* op
weg lijkt te zijn: het doorgronden van de ander als
een vorm van erkenning van het essentiële, en
dat essentiële onttrekt zich aan tijd, plaats, religie,
filosofie. Vroomkoning is dus in zekere zin een
absolutist. En daarom — hoe toegankelijk zijn
poëzie voor een ruim publiek ook meestal is —
zou hij geen Dichter des Vaderlands moeten *willen*
zijn, juist niet voor vier jaar.

MICHIEL VAN KEMPEN

VICTOR VROOMKONING, *Ommezien. Gedichten 2008-1983*,
De Arbeiderspers, Amsterdam, 2008, 516 p.